

ТРУДОВА ПЕДАГОГІКА АНТОНА МАКАРЕНКА: АНАХРОНІЗМ ЧИ МОДЕРН?

Моргун В.Ф.

Полтавський національний педагогічний університет

імені В.Г. Короленка

v.f.morgun@gmail.com

Доля народного трудового виховання молоді, яке було взяте на озброєння видатним українським педагогом, соціальним психологом і письменником зі світовим ім'ям Антоном Макаренком, в СРСР була безрадісною. Акмеологічна вершина трудової педагогіки – Харківська дитяча трудова комуна ФЕД, із виробництвом фотоапаратів на експорт, закінчилася перемогою виробництва над вихованням, звільненням Макаренка, а невдовзі позбулися й дітей. Про це свідчить сумний жарт педагога про те, що короткозоре керівництво так і не збагнуло – адже головним у комуні повинно бути не виробництво заради виробництва, а трудове виховання дітей [1; 2].

Завдання дослідження:

1. Обґрунтувати – які види і форми праці слід запропонувати студентам, наприклад, закладу вищої педагогічної освіти, аби наблизити їх підготовку до трудової (народної) педагогіки Макаренка.

2. Здійснити спробу порятунку Курязької виховної колонії імені А.С. Макаренка (під Харковом), однієї з національних святинь української педагогіки, від продажу з аукціону.

Перемогу педагогіки неробства ледь не затвердила остання Конституція СРСР (7.10.1977), проект якої був винесений на всенародне обговорення і містив дві заборони на працю дітей – політичну (не можна експлуатувати дітей) та медичну (бо праця шкідлива для здоров'я дітей). Але публікація в газеті «Правда» відомого педагога, директора Гадяцької середньої школи-інтернату Героя Соціалістичної Праці М.К. Андрієвського (за підтримки тодішніх очільника Полтавської області Ф.Т. Моргуна, ректора ПДПІ І.А. Зязюна і автора), що обґрунтувала працю як потужний чинник виховання молоді, врятувала ситуацію. Стаття 25 про освіту була прийнята Верховною Радою СРСР у трудовій редакції: «В СРСР ...єдина система народної освіти, що забезпечує загальноосвітню та професійну підготовку громадян, ...служить... вихованню, духовному та фізичному розвитку молоді, готує її до праці та громадської діяльності».

У Законі незалежної України «Про освіту» (2016) записано: «Метою повної загальної середньої шкільної освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до *самовдосконалення і навчання впродовж життя*, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності».

Але на фоні таких правильних настанов справа трудового виховання школярів залишає бажати на краще: від занепаду уроків праці (на яких немає праці), відсутності виробничої педагогіки Макаренка в наших школах до деградації системи СПТУ. Нагадаємо, для порівняння, що випускникам Макаренка вручалися 4-ри документи:

- 1) *атестат / свідоцтво про освіту* (зокрема, і професійну);
- 2) *посвідчення про кваліфікацію*;
- 3) *трудова книжка* (про стаж роботи!);
- 4) *ощадна книжка* (зі стартовим капіталом на порозі дорослого життя!) [1; 2].

Результати дослідження:

І. У сучасних СПТУ, коледжах і ЗВО склалася парадоксальна ситуація: менеджмент трудової діяльності віддано на повну самодіяльність здобувачів вищої освіти. Навіть ті, хто працюють, дуже часто працюють де завгодно, тільки не за фахом. До того ж «віртуальна реальність» загрожує дефіцитом фізичної активності [3] та зомбіюванням свідомості [5] молоді. Яким же чином залучити трудову педагогіку Макаренка в системі професійної освіти, звичайно, із залученням кращих кваліфікованих спеціалістів і наставників (як у Макаренка!)?

1. **Обслуговуюча праця.** Абітурієнтів і студентів на канікулах слід залучати до ремонту та догляду (аудиторій, меблів, газонів, дерев тощо) закладу.

2. **Будівельні роботи.** Кудись зникли студентські будівельні (реставраційні, сільськогосподарські тощо) загони, які колись масово працювали при навчальних закладах, на об'єктах області, інших регіонів держави, за обміном в інтерзагонах в Україні та за кордоном. Перший рядок у трудовій книжці автора – 2 місяці будівельного стажу – був записаний ще на студентській лаві. Гумор полягав у тому, що трудові книжки видала не з ініціативи професійної освіти, а на вимогу... прикордонників, які примусили ЗВО видати студентам ці книжки, аби отримати дозвіл працювати на Сахаліні.

3. Репетиторські послуги. Кращих за успішністю студентів слід залучати для надання репетиторських, консультаційних послуг (із дисциплін, де є попит).

4. Професійні трудові послуги, які тісно пов'язані з фахом.

Майбутні *біологи* могли би залучатися до роботи у ботанічному саду (проводити екскурсії, вирощувати квіти, розсаду) та земельних ділянках закладу.

Майбутні *вихователі дошкільних закладів і вчителі початкових класів* – до керівництва дитячими гуртками.

Дизайнери – виконувати замовлення для покращення приміщень, довкілля.

Майбутні *історики і географи* могли би брати участь у археологічних розкопках, проводити екскурсії по закладу, по місту, по області (зокрема, іноземними мовами).

Метематики та інформатики – залучатися до обрахунків кількісних результатів наукових робіт студентів, вести курси комп'ютерної грамотності.

Майбутні *музиканти* – до керівництва музичними колективами, *хореографи* – хореографічними студіями, *художники* – гуртками образотворчого мистецтва тощо.

Майбутні *психологи* – до психодіагностики, просвітницької і корекційної роботи психологічної/соціальної служби університету, ЗВО міста і шкіл.

Соціальні та корекційні педагоги – до інклюзивного супроводу дітей із особливими потребами.

Фізики і техніки – долучатися до виготовленні виробів у столярних і слюсарних майстернях.

Майбутні вчителі *фізичної культури* можуть опанувати програми оздоровлення, керівництва дитячими спортивними секціями тощо.

Майбутні *філологи і журналісти* – залучатися до набору текстів, верстки текстів, редакторської роботи, перекладу текстів, синхронного перекладу тощо.

5. Робота за фахом, у науково-дослідних лабораторіях при кафедрах та інші роботи.

Де тільки можливо, всі ці види робіт повинні фіксуватися в трудових книжках і оплачуватися за конкурентними цінами на послуги. І тоді гасло: «Неробство і безробіття – наш виховний ідеал?!» – залишиться сумнівним жартом домакаренківської ери в педагогіці.

II. Відповідно до наказу Міністерства юстиції України від 13 липня 2020 року № 2398/5 «Про оптимізацію діяльності установ виконання покарань», 17.03.2022 повинен був відбутися аукціон із приватизації ДУ «Курязька виховна колонія імені А.С. Макаренка»?!

Зазначимо, що колонія знаходиться в кільці окружної дороги м. Харкова (поруч із перетином із держаною автотрасою Київ – Харків) і є всесвітньо відомим об'єктом і гордістю української педагогіки.

Всесвітня слава цієї колонії зафіксована в бестселері Антона Макаренка «Педагогічна поема», що перекладений 40 іноземними мовами! Книга закінчується порятунком Куряжу завдяки переводу до нього Полтавської дитячої трудової колонії імені М. Горького. До 100-річчя від дня народження видатного педагога (13.03.1988) перед входом у колонію споруджено один із кращих музеїв А.С. Макаренка і меморіальний комплекс-пам'ятник колоністам.

На ту ювілейну дату відгукнулося і ЮНЕСКО (Париж, Франція), яке не тільки оголосило 1988 – Роком Макаренка, а й провело світовий рейтинг найвизначніших педагогів ХХ століття, серед першої четвірки яких було ім'я і нашого земляка (Д. Дьюї, Г. Кершенштейнер, **А. Макаренко**, М. Монтесорі)! 12 років по тому, на перетині 2-го і 3-го тисячоліть, у рейтингу ЮНЕСКО Макаренко – у першій трійці кращих педагогів світу 2-го тисячоліття (Я. Коменський, Д. Дьюї, **А. Макаренко**)!

9 лютого 1968 року в Марбурзькому університеті імені Філіппа (ФРН) створена лабораторія «Макаренко-реферат» (на чолі з Г. Хіллігом), яка, завдяки дослідженням життя і спадщини видатного українця, стала всесвітньо відомим науково-дослідним центром макаренкознавства. У 1991 р. заснована і діє Міжнародна Макаренківська асоціація, яку очолювали академіки М. Ярмаченко, І. Зязюн, Г. Хілліг, сьогодні – Н. Січіліані де Куміс (Італія), пізніше – Українська асоціація Антона Макаренка на чолі з І. Зязюном, В. Пащенком, М. Степаненком, сьогодні – М. Гриньовою.

Якщо ми не забудькуваті, невдячні, меншоварті «хохли», а справжні патріоти України, яких шанує не тільки світ, а й ми поважаємо самих себе, то, якщо вже й оптимізувати пенітенціарну систему розпродажем за безцінь із молотка, то Курязьку колонію імені Макаренка слід виставляти на торги в останню чергу. Найкраще ж – на її базі до імені Макаренка повернути його демократичну трудову педагогіку і **зробити в Куряжі – педагогічний Ієрусалим / Мекку світової пенітенціарної системи!** **Силами харківських макаренкознавців, представників інших міст України створити Харківську лабораторію Макаренка**, яка б займалася вивченням його

спадщини, науковими психолого-педагогічними дослідженнями з її впровадження з урахуванням сучасних умов та просвітницькою діяльністю.

Педагогічна громадськість України на чолі з президенткою Української асоціації Антона Макаренка М. В. Гриньовою підготувала звернення до Президента, Верховної Ради та Уряду України про зняття Курязької колонії Макаренка з торгів [4]. Віроломний напад армії рашистів на Україну, поки, зняв питання з порядку денного. Враховуючи ризики зростання дитячої безпритульності внаслідок післявоєнної гуманітарної катастрофи, що спричинена звірствами окупантів, **після повернення миру необхідно розглянути також можливість репрофілювання колонії в Курязьку школу-пансіон імені А.С.Макаренка** (для дітей, що постраждали від війни).

Чи вдасться постаті Макаренка врятувати Куряж вдруге – «ось у чому питання»? Адже героїчні Україна, Харків, усі освітяни – заслуговують на це!

Висновки:

1. Блискучий досвід трудової народної педагогіки А. Макаренка не є анахронізмом минулого. Вона заслуговує на втілення не тільки під час освіти школярів, але і для підготовки сучасних здобувачів середньої та вищої професійної освіти.

2. Сподіваємося на те, що спільно – народними силами, владою, міжнародною підтримкою, вдасться врятувати Курязьку виховну колонію / школу-пансіон імені А. Макаренка під Харковом після перемоги над рашизмом.

Список використаних джерел:

1. Макаренко А.С. Зібрання творів у 5-ти томах. К., Вогник, 1971.
2. Моргун В.Ф. Демократія у трудових школах: від М.Неплюєва і А. Макаренка до Ф.Моргуна і О.Захаренка. *Моделі соціокультурного розвитку територій: перспективи та можливості у світлі історичної спадщини, сучасного та майбутнього*. Зб. допов. на Міжн. наук.-практ. конф. (м. Суми, 25-27 вересня 2019 р.). Суми: СНАУ, 2019. Част. 1. С. 227–236.
3. Моргун В.Ф. Дистанционное обучение: роботизация или гуманизация? *Образовательные технологии многоуровневой подготовки специалистов*: Мат-лы науч.-практ. конфер. (Полтава, 14 февраля 2002 г.) / под ред. Н.В. Беседина, В.Ф. Моргуна. Полтава, 2002. С. 44–50.
4. Чи варто торгувати національними святинями?! Лист-звернення педагогічної громадськості України / М. Гриньова, Ю. Бойчук, А. Ткаченко, А. Самодрин, В. Рибалка, В. Моргун, М. Шакотько. *Учитель* (газета). Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди. № 3-4 (304-305). 30 квітня 2022 р. С. 2.

5. Morgun V.F. Psychoprophylaxis of the Disinformation Virus. *Philosophy, psychology and pedagogics against COVID-19: Manual* / Ed.: V.V. Rybalka, A.P. Samodryn, O.V. Voznyuk, V.F. Morgun and others; a team of authors. Zhytomyr: Publisher O. Yevenok, 2020. P. 81–96.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ОСОБИСТІТЬ

Мурашкіна О.І.

*Щербанівський ліцей Щербанівської сільської ради
Полтавського району Полтавської області
myrashka1973x@gmail.com*

Сьогодні, як ніколи, нам потрібні нові підходи і способи виховання патріотизму. Це пов'язано з процесами, що відбуваються в Україні. Ставлення особистості до своєї держави, її минулого, майбутнього й сьогодення відбивається в патріотичних почуттях. У статті розкрито актуальні проблеми національно-патріотичного виховання. Звернено увагу на сутність патріотизму, визначено особливості національного виховання учнів, спрямоване на культурно-історичний досвід рідного народу, його традиції, звичаї, обряди. Акцентовано на формуванні ціннісного ставлення особистості до Батьківщини, держави, нації, готовності до захисту національних інтересів, незалежності України, висвітлено завдання та принципи національно-патріотичного виховання, зокрема принципи національної спрямованості, самоактивності та самореалізації

Виходячи з усього вищезазначеного, метою нашої статті є висвітлення сутності поняття «національно-патріотичне виховання» та його реалізації в Щербанівському ліцеї.

Серед виховних напрямів сьогодні найбільшої актуальності набуває патріотичне виховання як основоположне, що відповідає нагальним вимогам та викликам сучасності, закладає підвалини для формування свідомих нинішніх і прийдешніх поколінь. Патріотизм – одне з найбільш глибоких людських почуттів [2, с. 546].

Одним з пріоритетних напрямів освітньої діяльності у Щербанівському ліцеї є патріотичне виховання, адже досить важливо, щоб саме навчальний заклад став для кожного учня осередком становлення громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, розбудовувати країну як суверенну, незалежну, правову, соціальну державу, сприяти єдності та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві. Метою патріотичного виховання є становлення громадянина-патріота